

„Hol az a táj szab az életnek teret,
Mit az Isten csak jókedvében teremt”

Válogatás az első tizenhárom MÉTA-túrafüzetből
2003 – 2009

A KÖTETET SZERKESZTETTE:
Molnár Csaba – Molnár Zsolt – Varga Anna

MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót

2010

Aligvár

ÓVÁRI MIKÓS

A dél-zalai aligvári tető tulajdonképpen tudatos kutatómunka során került újra felfedezésre. (Aligvár lényegében nem önálló község, közigazgatásilag Szemenyecsrőnye része.) Kezdő, amatőr botanikus koromban téli esteken a Zaláról rendelkezésre álló egyetlen flóramű, a Károlyi Árpád-Pócs Tamás által összeállított „Dél-nyugat Dunántúl flórája” c. mű fénymásolatait lapozgatva a terület növénytakarójának jellemzésénél bukkantam az alábbi mondatra: „Dél-Zalában, dombtetők déli expozíciójú részein érdekes, cönológiailag még kellően nem kikutatott mészkedvelő tölgyesek vannak. Koronaszintjükben a *Quercus petraea* mellett tömeges a *Fraxinus ornus*, gyps szintjükben *Ophrys*, *Angelica verticillaris* (*Peucedanum verticillare*), *Senecio ovirensis* élnek.” A leírás igencsak felvillanyozta képzeletemet, s „**Aligvár-tam**”, hogy a kítűnő fajokkal – még bangóval is! – kecsgetető területet bejárjam. Csapongó képzeletemben a Szárhalmi-erdőhöz hasonló termőhely képe jelent meg. A következő másjusból aztán jártam is a dél-zalai erdőket, de a zárt, katedráliszerűen boltozódó, égre törő bükkösökben, tölgyesekben sehogy nem került meg álmaim erdeje, sőt a fajkészet – nyilvánvalóan – egész más volt. Azon a nyárelőn a Turjánvidéken is jártam, ahol végre megláttam az *Ophrys*-t, s egyből tudtam, hogy eddig rossz helyen kerestem. Itthon a szőlőhegyek szekunder százkaperjéseit végigjárva végre sikerült sokhelyütt megtalálnom; s így bukkantam rá az aligvári tetőre is.

A „megvilágosodás” következtében felismertem, hogy igazából nem az erdőben, hanem a közöttük lévő tisztásokon kell keresni az említett gyepeket. Így a Dobriból Letenye felé haladva már az országútról megláttam a kis dombtetőt, s éreztem, hogy ott „valami” van. A dombtetőre felkapaszkodva rögtön tudtam, hogy ez a Pócs-Károlyi által említett hely; a leírásban foglaltak ráillettek. A Mura-síkról hirtelen emelkedő, változatos geomorfológiájú dombsoron a jelzett növények több helyütt ma is megtalálhatók (pl.: Tornyiszentmiklós, Murarátka), de ilyen teljességben sehol másutt. A terület dombtetői expozícióban található. Cönológiailag leginkább a *Lino tenuifolio-Brachypodium pinnati* (Dostál 1933/Soó 1971) –hoz áll a legközelebb. Emellett igen érdekes a tetőn a *Molinia arundinacea* fációsként való megjelenése – ez egyébként a hasonló zalai termőhelyeken gyakorta megfigyelhető. A *Pinus sylvestris* pionírként jön föl; jelenléte igen érdekes, ugyanis a közleményben leírt fajokon túl több más kítűnő növény (*Linum flavum*, *Prunella grandiflora*, *Dianthus giganteiformis*, *Anacamptis pyramidalis*, *Orchis militaris*, *O. tridentata*) előfordulása az észak-zalai sárgalenes reliktum erdeifenyvesekkel (*Lino flavo-Pinetum sylvestris*) mutat rokonságot. A gyps szintben a sztyeppek és mezofil gyepek jellemző fajai közül is sok megtalálható: *Juniperus communis*, *Cornus sanguinea*, *Aster amellus*, *A. linoxyris*, *Spiranthes spiralis*, *Centaurea spinulosa*, *Dianthus giganteiformis*, *Gymnadenia conopsea*, *Linum tenuifolium*, *O. morio*, *Hypochoeris maculata*, *Peucedanum oreoselinum*, *P. cervaria*, *Seseli annuum*, *Asperula cynanchica*, *Orobanche lutea*, *Anthericum ramosum*, *Serratula tinctoria*, *Thesium linophyllum*, *Chrysanthemum corymbosum*, *Hieracium umbellatum*, *H. baubini*, *Polygonatum odoratum*, *Campanula glomerata*, *C. persicifolia*.

A társulások közül a rokon *Cirsio pannonicum-Brachypodium pinnati* (Hadac és Klika 1944) is megtalálható, mely köztudottan irtásrét eredetű, egykori gyertyános tölgyesek, ill. melegkedvelő tölgyesek helyén kialakult mezofil-szubxerofil társulás. A *Cirsium pannonicum* mellett jellemző a *Brachypodium pinnatum*, *Briza media*, *Carex caryophylla*, *C. flacca*, *Centaurea spinulosa*, a színező elemek a már említett fajkészletből valók.

Összességében a területről elmondható, hogy a Zalai-domság egyik legszebb, fajgazdag fennmaradt gyepfoltja, mely csodával határos módon túlélte az egykori igen aktív időszakot, mikor szinte minden területen szőlőművelés folyt. Talán kultikus hely volt (pl.: akasztódomb), de a legvalószínűbb, hogy az igen száraz termőhelyen nem látták értelmét a művelésnek. Ezt támasztja alá, hogy a dombot alkotó homokon és löszköpenyen a csapadék hamar átszivárog, a megeredő akácscsemeték 2-3 éves korukra elszáradnak.